

تجزیه و تحلیل و ثبت رویدادهای مالی

هدفهای رفتاری: پس از مطالعه این فصل از فراگیر انتظار می‌رود، قادر باشد:

- ۱ - منظور از حساب را توضیح دهد.
- ۲ - چگونگی ثبت رویدادهای مالی را تشریح کرده، انجام دهد.
- ۳ - افزایش و کاهش در هر یک از حسابهای دارایی، بدهی و سرمایه را شرح دهد.
- ۴ - مانده‌گیری حسابها را انجام دهد.

۱ - ۳ مقدمه

در فصل دوم با معادله اساسی حسابداری و اجزای آن آشنا شدیم. معادله حسابداری و اجزای آن یعنی داراییها، بدهیها و سرمایه مالک مبنای اصلی تهیه ترازنامه یا صورت وضعیت مالی می‌باشد. هر یک از رویدادهای مالی به‌گونه‌ای بر اجزای معادله حسابداری تأثیر می‌گذارد. مثلاً با خرید نقدی ائانه یک نوع دارایی (موجودی نقد) کاهش و دارایی دیگر (ائانه) افزایش می‌یابد. خرید نسبه ملزومات اداری باعث افزایش یک نوع دارایی (ملزومات اداری) و افزایش یک بدهی (حسابهای پرداختنی) می‌شود. حسابداران برای گزارش‌دهی مناسب اطلاعات مالی مربوط به یک شخصیت حسابداری ابتدا رویدادهای مالی مؤثر بر آن شخصیت را شناسایی کرده سپس میزان تأثیر آن رویداد را بر اجزای معادله حسابداری ارزیابی می‌کنند. این کار حسابداران تجزیه و تحلیل رویدادهای مالی نامیده می‌شود. مبنای تجزیه و تحلیل رویدادهای مالی معادله حسابداری است.

در بسیاری از مؤسسات اقتصادی هر روزه فعالیت‌های مالی متعددی انجام می‌شود. مثلاً در یک خشکشویی طی یک روز به مشتریان مختلف خدماتی ارائه می‌شود که هر یک بر معادله حسابداری مؤثر است. اگر حسابداران برای تجزیه و تحلیل رویدادهای مالی بخواهند اثر یکایک رویدادهای مالی را بر معادله حسابداری شناسایی و ارزیابی کنند در تهیه و ارائه اطلاعات اقتصادی به استفاده‌کنندگان، دچار مشکلات زیادی می‌شوند. چون برای هر یک از رویدادهای مالی باید تجزیه و تحلیل انجام دهند و پس از هر رویداد مالی برای واحد اقتصادی معادله حسابداری جدیدی تنظیم نمایند. انجام این کار مستلزم صرف وقت و هزینه زیاد و وجود افراد و امکانات و تجهیزات فراوان است.

اما در عمل، حسابداران برای تجزیه و تحلیل و پردازش اطلاعات مالی، از روش مناسبتری غیر از آنچه در فصل قبل بیان شد، استفاده می‌کنند. در این فصل چگونگی این روش و فواید آن مورد بحث قرار خواهد گرفت. درک روشی که حسابداران در عمل به کار می‌گیرند و کسب توانایی برای استفاده از این روش، مستلزم آشنایی با مفاهیم و ابزارهای مورد استفاده است. یکی از مهمترین این ابزارها، حساب می‌باشد.

۲-۳ حساب

در بسیاری از رشته‌های علمی اطلاعات مربوط به آن رشته طبقه‌بندی و خلاصه می‌شود. این کار باعث می‌گردد دانش ما در مورد یک یا چند موضوع خاص به شکل مناسبتری مرتب و قابل بیان شود. در حسابداری ابزار اصلی ثبت و خلاصه کردن اطلاعات مالی «حساب» نامیده می‌شود. حساب به منزله پرونده‌ای مفصل از تغییراتی است که در یک دارایی خاص، یک بدهی خاص یا سرمایه صاحب مؤسسه طی یک دوره زمانی رخ می‌دهد.

معمولاً برای اینکه امکان دسترسی به اطلاعات موجود در حسابها آسان‌تر شود، همه حسابهای مربوط به یک واحد اقتصادی در یک دفتر خاص به نام «دفتر کل» به صورت جداگانه نگهداری می‌شود. در عمل دفتر کل به صورت مجلد یا کارتهای جداگانه و یا به صورت کامپیوتری می‌باشد.

در دفتر کل، حسابها براساس اجزای معادله حسابداری به سه گروه داراییها، بدهیها و سرمایه مالک تقسیم می‌شوند. موجودی نقد، حسابهای دریافتی، ملزومات، اثاثه اداری، وسائط نقلیه، آپارتمان، زمین، حسابهای پرداختنی، وام پرداختنی و سرمایه مالک عناوین برخی از حسابهایی است که در بسیاری از مؤسسات استفاده می‌شود.

۳-۳ ثبت رویدادهای مالی در حسابها

همانطور که گفته شد در حسابداری، برای ثبت و خلاصه کردن اثرات رویدادهای مالی بر معادله حسابداری یک واحد اقتصادی از «حساب» استفاده می‌شود. برای اینکه اثر هر رویداد مالی را بر اجزای معادله حسابداری یعنی داراییها، بدهیها و سرمایه مالک نشان دهیم از شکل حساب T استفاده می‌کنیم. این شکل حساب، شبیه حرف T انگلیسی است و دارای سه قسمت به شرح زیر می‌باشد:

■ عنوان حساب

■ سمت راست حساب یا بدهکار

■ سمت چپ حساب یا بستانکار

عنوان حساب	
«سمت راست» یا بدهکار	«سمت چپ» یا بستانکار

خط عمودی حساب را به دو سمت راست و چپ تقسیم می‌کند. عنوان حساب هم در قسمت بالای خط افقی نوشته می‌شود. مثلاً حساب موجودی نقد یک مؤسسه به شکل حساب T به صورت زیر نمایش داده می‌شود:

موجودی نقد	
«سمت راست» یا بدهکار	«سمت چپ» یا بستانکار

کاربرد اصطلاحات سمت راست و سمت چپ کمی مشکل است و بدین لحاظ به جای استفاده از این دو اصطلاح، از واژه‌های بدهکار و بستانکار استفاده می‌شود. همواره، به یاد داشته باشید که در مورد هر حساب، بدهکار به معنی سمت راست حساب و بستانکار به معنی سمت چپ حساب می‌باشد.

۴-۳ قاعده ثبت افزایش و کاهش در حسابها

هر فعالیت مالی مؤثر بر معادله حسابداری منجر به کاهش یا افزایش یک یا چند حساب می‌شود. نحوه ثبت افزایش و کاهش در حسابها به نوع و ماهیت آن حساب بستگی دارد. افزایش هر دارایی در سمت راست (بدهکار) حساب مربوط ثبت می‌شود. کاهش هر دارایی در سمت چپ (بستانکار) حساب مربوط ثبت می‌شود. در مقابل، افزایش بدهی و سرمایه مالک در سمت چپ (بستانکار) و کاهش بدهی و سرمایه مالک در سمت راست (بدهکار) نشان داده می‌شود.

شالوده قاعده ثبت بدهکار و بستانکار براساس معادله حسابداری به شکل زیر گرفته است:

$$\text{داراییها} = \text{بدهیها} + \text{سرمایه}$$

داراییها در سمت راست معادله حسابداری و ترازنامه قرار می‌گیرد. بنابراین افزایش هر یک از انواع داراییها در سمت راست (بدهکار) و کاهش هر دارایی در سمت چپ (بستانکار) حساب نوشته می‌شود.

افزایش هر دارایی در سمت راست (بدهکار) حساب آن دارایی ثبت می‌شود.
کاهش هر دارایی در سمت چپ (بستانکار) حساب آن دارایی ثبت می‌شود.

بدهیها و سرمایه مالک در سمت چپ معادله حسابداری قرار دارد. از این رو، افزایش بدهیها و سرمایه مالک در سمت چپ (بستانکار) و کاهش بدهیها و سرمایه مالک در سمت راست (بدهکار) نوشته می‌شود.

افزایش هر بدهی و سرمایه مالک در بستانکار حساب مربوط ثبت می‌شود.
کاهش هر بدهی و سرمایه مالک در بدهکار حساب مربوط ثبت می‌شود.

بنابراین قاعده بدهکار و بستانکار کردن اجزای معادله حسابداری را به شکل زیر در حسابهای T می‌توان نشان داد:

سرمایه مالک		بدهیها		داراییها	
افزایش سرمایه	کاهش سرمایه	افزایش بدهیها	کاهش بدهیها	کاهش داراییها	افزایش داراییها
بستانکار می‌شود	بدهکار می‌شود	بستانکار می‌شود	بدهکار می‌شود	بستانکار می‌شود	بدهکار می‌شود

مثال: تأثیر رویدادهای مالی بر اجزای معادله حسابداری

در فصل دوم در مثال تعمیرگاه تلویزیون ماهر، آثار رویدادهای مالی بر معادله حسابداری این تعمیرگاه تشریح گردید. در مثال یاد شده ابتدا هر یک از رویدادهای مالی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و سپس تأثیر رویدادهای فوق بر داراییها، بدهیها و سرمایه مالک تعمیرگاه ارزیابی شد.

در ابتدای این فصل گفتیم که روش تجزیه و تحلیل آثار رویدادهای مالی بر معادله حسابداری و ترازنامه در عمل فاقد کارایی و فایده مطلوب می‌باشد. اکنون برای نشان دادن تأثیر رویدادهای مالی از روش دیگری استفاده می‌کنیم. در این روش از حساب که ابزار اصلی ثبت و خلاصه کردن اطلاعات رویدادهای مالی است استفاده می‌کنیم.

در فصل دوم تأثیر هر یک از رویدادهای مالی دو ماهه اول سال ۱۳۷۱ بر معادله حسابداری تعمیرگاه ماهر (مثال ۲ صفحه ۱۴) ملاحظه شد. در زیر نحوه ثبت رویدادهای مالی مذکور را در حسابهای T نشان می‌دهیم.

رویداد مالی ۱: سرمایه‌گذاری نقدی آقای ماهر به مبلغ ۳۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

تشخیص	قاعده	تجزیه و تحلیل
بدهکار: موجودی نقد ریال ۳۰,۰۰۰,۰۰۰	افزایش دارایی، بدهکار می‌شود	دارایی (موجودی نقد) افزایش یافته است
بستانکار: سرمایه آقای ماهر ریال ۳۰,۰۰۰,۰۰۰	افزایش سرمایه، بستانکار می‌شود	سرمایه مالک افزایش یافته است

داراییها	=	بدهیها	+	سرمایه
موجودی نقد				سرمایه آقای ماهر
① ۳۰,۰۰۰,۰۰۰				① ۳۰,۰۰۰,۰۰۰

رویداد مالی ۲: دریافت ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال وام از آقای خیراندیش

تشخیص	قاعده	تجزیه و تحلیل
بدهکار: موجودی نقد ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال	افزایش دارایی، بدهکار می‌شود	دارایی (موجودی نقد) افزایش یافته است
بستانکار: وام پرداختنی ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال	افزایش بدهی، بستانکار می‌شود	بدهی (وام پرداختنی) افزایش یافته است

داراییها	=	بدهیها	+	سرمایه
موجودی نقد		وام پرداختنی		سرمایه آقای ماهر
① ۳۰,۰۰۰,۰۰۰		② ۱۰,۰۰۰,۰۰۰		① ۳۰,۰۰۰,۰۰۰
② ۱۰,۰۰۰,۰۰۰				

رویداد مالی ۳: خرید نقدی یک دستگاه آپارتمان به مبلغ ۳۲,۰۰۰,۰۰۰ ریال

تشخیص	قاعده	تجزیه و تحلیل
بدهکار: آپارتمان ۳۲,۰۰۰,۰۰۰ ریال	افزایش دارایی، بدهکار می‌شود	دارایی (آپارتمان) افزایش یافته است
بستانکار: موجودی نقد ۳۲,۰۰۰,۰۰۰ ریال	کاهش دارایی، بستانکار می‌شود	دارایی (موجودی نقد) کاهش یافته است

داراییها	=	بدهیها	+	سرمایه
موجودی نقد		وام پرداختنی		سرمایه آقای ماهر
۳۲,۰۰۰,۰۰۰ (۳)		۱۰,۰۰۰,۰۰۰ (۲)		۳۰,۰۰۰,۰۰۰ (۱)
۳۰,۰۰۰,۰۰۰ (۱)				
۱۰,۰۰۰,۰۰۰ (۲)				
آپارتمان				
۳۲,۰۰۰,۰۰۰ (۳)				

رویداد مالی ۴: خرید نقدی ملزومات به مبلغ ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال

تجزیه و تحلیل	قاعده	ثبت
دارایی (ملزومات) افزایش یافته است	افزایش دارایی، بدهکار می شود	بدهکار: ملزومات ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال
دارایی (موجودی نقد) کاهش یافته است	کاهش دارایی، بستانکار می شود	بستانکار: موجودی نقد ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال

داراییها	=	بدهیها	+	سرمایه
موجودی نقد		وام پرداختنی		سرمایه آقای ماهر
۳۲,۰۰۰,۰۰۰ (۳)		۱۰,۰۰۰,۰۰۰ (۲)		۳۰,۰۰۰,۰۰۰ (۱)
۳۰,۰۰۰,۰۰۰ (۱)				
۱۰,۰۰۰,۰۰۰ (۲)				
۱,۰۰۰,۰۰۰ (۴)				
آپارتمان				
۳۲,۰۰۰,۰۰۰ (۳)				
ملزومات				
۱,۰۰۰,۰۰۰ (۴)				

رویداد مالی ۵: خرید ۳,۰۰۰,۰۰۰ ریال ائانه به طور نسیه

تجزیه و تحلیل	قاعده	ثبت
دارایی (ائانه) افزایش یافته است	افزایش دارایی، بدهکار می شود	بدهکار: ائانه ۳,۰۰۰,۰۰۰ ریال
بدهی (حسابهای پرداختی) افزایش یافته است	افزایش بدهی، بستانکار می شود	بستانکار: حسابهای پرداختی ۳,۰۰۰,۰۰۰ ریال

داراییها		=	بدهیها		+	سرمایه	
موجودی نقد			وام پرداختنی			سرمایه آقای ماهر	
① ۳۰,۰۰۰,۰۰۰	③ ۳۲,۰۰۰,۰۰۰		② ۱۰,۰۰۰,۰۰۰			① ۳۰,۰۰۰,۰۰۰	
② ۱۰,۰۰۰,۰۰۰	④ ۱,۰۰۰,۰۰۰						
آپارتمان			حسابهای پرداختنی				
③ ۳۲,۰۰۰,۰۰۰			⑤ ۳,۰۰۰,۰۰۰				
ملزومات							
④ ۱,۰۰۰,۰۰۰							
ائانه							
⑤ ۳,۰۰۰,۰۰۰							

رویداد مالی ۶: فروش ۵۰۰,۰۰۰ ریال از ملزومات به طور نسیه

تجزیه و تحلیل	قاعده	ثبت
دارایی (حسابهای دریافتنی) افزایش یافته است	افزایش دارایی، بدهکار می شود	بدهکار: حسابهای دریافتنی ۵۰۰,۰۰۰ ریال
دارایی (ملزومات) کاهش یافته است	کاهش دارایی، بستانکار می شود	بستانکار: ملزومات ۵۰۰,۰۰۰ ریال

داراییها	=	بدهیها	+	سرمایه
موجودی نقد		وام پرداختنی		سرمایه آقای ماهر
۳۲,۰۰۰,۰۰۰ (۳)		۱۰,۰۰۰,۰۰۰ (۲)		۳۰,۰۰۰,۰۰۰ (۱)
۳۰,۰۰۰,۰۰۰ (۱)				
۱,۰۰۰,۰۰۰ (۴)				
۱۰,۰۰۰,۰۰۰ (۲)				
آپارتمان		حسابهای پرداختنی		
۳۲,۰۰۰,۰۰۰ (۳)		۳,۰۰۰,۰۰۰ (۵)		
ملزومات				
۱,۰۰۰,۰۰۰ (۴)				
۵۰۰,۰۰۰ (۶)				
اثاثه				
۳,۰۰۰,۰۰۰ (۵)				
حسابهای دریافتنی				
۵۰۰,۰۰۰ (۶)				

رویداد مالی ۷: بازپرداخت ۱,۵۰۰,۰۰۰ ریال بابت حسابهای پرداختنی

تجزیه و تحلیل	قاعده	تشخیص
بدهی (حسابهای پرداختنی) کاهش یافته است	کاهش بدهی، بدهکار می شود	بدهکار: حسابهای پرداختنی ۱,۵۰۰,۰۰۰ ریال
دارایی (موجودی نقد) کاهش یافته است	کاهش دارایی، بستانکار می شود	بستانکار: موجودی نقد ۱,۵۰۰,۰۰۰ ریال

داراییها	=	بدهیها	+	سرمایه
موجودی نقد		وام پرداختنی		سرمایه آقای ماهر
۳۲,۰۰۰,۰۰۰ (۳)		۱۰,۰۰۰,۰۰۰ (۲)		۳۰,۰۰۰,۰۰۰ (۱)
۳۰,۰۰۰,۰۰۰ (۱)				
۱,۰۰۰,۰۰۰ (۴)				
۱۰,۰۰۰,۰۰۰ (۲)				
۱,۵۰۰,۰۰۰ (۷)				

حسابهای پرداختی	آپارتمان
۳,۰۰۰,۰۰۰ (۵) ۱,۵۰۰,۰۰۰ (۷)	۳۲,۰۰۰,۰۰۰ (۳)
	ملزومات
	۵۰۰,۰۰۰ (۶) ۱,۰۰۰,۰۰۰ (۴)
	اثاثه
	۳,۰۰۰,۰۰۰ (۵)
	حسابهای دریافتی
	۵۰۰,۰۰۰ (۶)

رویداد مالی ۸: وصول ۲۵۰,۰۰۰ ریال از حسابهای دریافتی

تشخیص	قاعده	تجزیه و تحلیل
بدهکار: موجودی نقد ۲۵۰,۰۰۰ ریال	افزایش دارایی، بدهکار می شود	دارایی (موجودی نقد) افزایش یافته است
بستانکار: حسابهای دریافتی ۲۵۰,۰۰۰ ریال	کاهش دارایی، بستانکار می شود	دارایی (حسابهای دریافتی) کاهش یافته است

سرمایه	+	بدهیها	=	داراییها
سرمایه آقای ماهر		وام پرداختی		موجودی نقد
۳۰,۰۰۰,۰۰۰ (۱)		۱۰,۰۰۰,۰۰۰ (۲)		۳۲,۰۰۰,۰۰۰ (۳) ۳۰,۰۰۰,۰۰۰ (۱)
				۱,۰۰۰,۰۰۰ (۴) ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ (۲)
				۱,۵۰۰,۰۰۰ (۷) ۲۵۰,۰۰۰ (۸)
		حسابهای پرداختی		آپارتمان
		۳,۰۰۰,۰۰۰ (۵) ۱,۵۰۰,۰۰۰ (۷)		۳۲,۰۰۰,۰۰۰ (۳)

حسابهای دریافتنی		اثاثه	ملزومات	
۲۵۰,۰۰۰ (۸)	۵۰۰,۰۰۰ (۶)	۳,۰۰۰,۰۰۰ (۵)	۵۰۰,۰۰۰ (۶)	۱,۰۰۰,۰۰۰ (۴)

۵-۳ مانده‌گیری حسابها

پس از تجزیه و تحلیل و ثبت رویدادهای مالی در حسابهای مربوط، مانده‌گیری حسابها انجام می‌گیرد. مانده یا نتیجه حساب از تفاوت جمع کوچک‌تر از جمع بزرگ‌تر طرفهای بدهکار و بستانکار بدست می‌آید. برای مانده‌گیری یک حساب نخست ارقام بدهکار و ارقام بستانکار آن را جداگانه جمع‌زده، زیر هر ستون یادداشت و سپس جمع طرف کوچک‌تر را از جمع طرف بزرگ‌تر کسر می‌کنیم. به حاصل این تفریق «مانده حساب» گفته می‌شود. اگر در حسابی فقط یک مورد اطلاعات ثبت شده باشد نیازی به جمع و تفریق نیست و آن رقم به عنوان مانده آن حساب محسوب می‌شود.

مثال: مانده‌گیری حسابهای تعمیرگاه تلویزیون ماهر در تاریخ ۱۳۷۱/۲/۳۱.

سرمایه آقای ماهر		وام پرداختنی		موجودی نقد	
۳۰,۰۰۰,۰۰۰ (۱)		۱۰,۰۰۰,۰۰۰ (۲)		۳۲,۰۰۰,۰۰۰ (۳)	۳۰,۰۰۰,۰۰۰ (۱)
				۱,۰۰۰,۰۰۰ (۴)	۱۰,۰۰۰,۰۰۰ (۲)
				۱,۵۰۰,۰۰۰ (۷)	۲۵۰,۰۰۰ (۸)
				۳۴,۵۰۰,۰۰۰	۴۰,۲۵۰,۰۰۰
۳۰,۰۰۰,۰۰۰ مانده		۱۰,۰۰۰,۰۰۰ مانده			۵,۷۵۰,۰۰۰ مانده

حسابهای دریافتنی		ملزومات		آپارتمان
۲۵۰,۰۰۰ (۸)	۵۰۰,۰۰۰ (۶)	۵۰۰,۰۰۰ (۶)	۱,۰۰۰,۰۰۰ (۴)	۳۲,۰۰۰,۰۰۰ (۳)
	۲۵۰,۰۰۰ مانده		۵۰۰,۰۰۰ مانده	۳۲,۰۰۰,۰۰۰ مانده

حسابهای پرداختنی		اثاثه
۳,۰۰۰,۰۰۰ (۵)	۱,۵۰۰,۰۰۰ (۷)	۳,۰۰۰,۰۰۰ (۵)
۱,۵۰۰,۰۰۰ مانده		۳,۰۰۰,۰۰۰ مانده

پس از مانده‌گیری حسابهای تعمیرگاه تلویزیون ماهر ضرورتاً معادله حسابداری همچنان برقرار است. اگر پس از مانده‌گیری حسابها معادله حسابداری برقرار نباشد حتماً در ثبت فعالیتهای مالی در حسابها یا مانده‌گیری حسابها اشتباهی رخ داده است. ترازنامه‌ای که از روی مانده حسابها تهیه می‌شود دقیقاً منطبق است با ترازنامه‌ای که در فصل ۲ برای تعمیرگاه ماهر تهیه گردید.

پرسشها

- ۱ - حساب چیست؟
- ۲ - قسمتهای مختلف یک حساب را نام ببرید.
- ۳ - منظور از بدهکار و بستانکار در حسابداری چیست؟
- ۴ - آیا همیشه بدهکار به معنی افزایش یک حساب و بستانکار به معنی کاهش یک حساب است؟
- ۵ - قواعد بدهکار و بستانکار کردن حسابهای دارایی، بدهی و سرمایه را شرح دهید.
- ۶ - چرا قواعد بدهکار و بستانکار کردن بدهیها و سرمایه یکسان است؟
- ۷ - سه نوع حساب اصلی را بنویسید.
- ۸ - فرض کنید شما حسابدار بنگاه معاملات ملکی راستگو هستید. آقای راستگو ۳,۰۰۰,۰۰۰ ریال برای شروع کار به حساب بانکی بنگاه واریز می‌کند. طبق دفترداری دو طرفه این رویداد بر چه حسابهایی تأثیر می‌گذارد؟ شرح دهید.

۹ - منظور از مانده حساب چیست؟

۱۰ - جدول زیر را با اصطلاح بدهکار و بستانکار کامل کنید.

گروه حساب	مانده
داراییها	
بدهیها	
سرمایه مالک	

۱۱ - معنی جمله‌های زیر را بیان کنید.

الف) مانده بستانکار حسابهای پرداختنی ۶۵۰,۰۰۰ ریال است.

ب) حساب وسائط نقلیه ۱۳,۵۰۰,۰۰۰ ریال مانده بدهکار دارد.

ج) حسابهای دریافتنی مانده ندارد.

د) حساب سرمایه مالک ۱۴,۰۰۰,۰۰۰ ریال مانده بستانکار دارد.

۱۲ - ده حسابی که معمولاً در مؤسسات استفاده می‌شود نام ببرید.

- در هر یک از پرسشهای زیر گزینه درست را مشخص نمایید.
- ۱ – دو طرف هر حساب نامیده می‌شود.
- الف) دارایی و بدهی
ب) بدهکار و بستانکار
ج) دارایی و سرمایه
د) افزایش و کاهش
- ۲ – افزایش هر حساب بدهی در آن حساب
الف) بدهکار می‌شود.
ب) بستانکار می‌شود.
ج) ابتدا بدهکار سپس بستانکار می‌شود
د) ابتدا بستانکار سپس بدهکار می‌شود.
- ۳ – خرید یک قطعه زمین به صورت نسیه
الف) در بدهکار حسابهای پرداختنی و بستانکار حساب زمین ثبت می‌شود.
ب) در بدهکار حسابهای پرداختنی و بدهکار حساب زمین ثبت می‌شود.
ج) در بدهکار حساب زمین و در بستانکار حسابهای پرداختنی ثبت می‌شود.
د) در بستانکار حسابهای پرداختنی و بستانکار زمین ثبت می‌شود.
- ۴ – مانده حسابهای دریافتنی، حسابهای پرداختنی و ملزومات به ترتیب عبارت است از :
الف) بدهکار – بدهکار – بستانکار
ب) بستانکار – بدهکار – بستانکار
ج) بدهکار – بستانکار – بستانکار
د) بدهکار – بستانکار – بدهکار
- ۵ – مانده حسابهای دارایی و بدهی و سرمایه خشکشویی پاک در پایان سال ۱۳۷۷ به شرح زیر است. (ارقام به هزار ریال)

موجودی نقد ۲,۵۰۰

حسابهای پرداختنی ۴۰۰

حسابهای دریافتنی ۲۰۰

سرمایه آقای نظیفی ۱۳,۰۰۰

اثاثه خشکشویی ۱۰,۷۰۰

مجموع داراییهای خشکشویی پاک برابر است با

الف) ۱۰,۷۰۰ هزار ریال ب) ۱۳,۲۰۰ هزار ریال

ج) ۱۳,۴۰۰ هزار ریال د) ۱۳,۶۰۰ هزار ریال

۶ - کدامیک از گزینه‌های زیر نادرست است؟

- (۱) حسابداران افزایش یک دارایی را در سمت راست حساب دارایی ثبت می‌کنند.
(۲) دریافت وام از دیگران در بدهکار حساب وام دریافتی و بستانکار حساب موجودی نقد ثبت می‌شود.
(۳) فروش نقدی ملزومات در بدهکار حساب ملزومات و بستانکار حساب موجودی نقد ثبت می‌شود.
(۴) خرید نقدی یک دستگاه آپارتمان در سمت راست حساب آپارتمان و در سمت چپ حساب موجودی نقد ثبت می‌شود.

الف) (۱) و (۲)

ب) (۲) و (۳)

ج) (۱) و (۳)

د) (۲) و (۴)

۷ - کدامیک از رویدادهای زیر باعث کاهش مجموع داراییها می‌شود؟

الف) خرید ائانه به طور نسبه

ب) خرید نقدی ائانه

ج) فروش نسبه ملزومات

د) پرداخت حسابهای پرداختنی

۸ - در یک مؤسسه خدماتی حسابهای زیر وجود دارد :

سرمایه مالک، حسابهای دریافتنی، موجودی نقد، ائانه، وسائط نقلیه، حسابهای پرداختنی. کدامیک از معادله‌های زیر غلط است (از راست به چپ خوانده شود).

الف) سرمایه مالک = حسابهای دریافتنی + موجودی نقد + وسائط نقلیه + ائانه . حسابهای پرداختنی

ب) سرمایه مالک + حسابهای پرداختنی = موجودی نقد + حسابهای دریافتنی + ائانه + وسائط نقلیه

ج) سرمایه مالک + حسابهای دریافتنی = موجودی نقد + ائانه + وسائط نقلیه + حسابهای پرداختنی

د) سرمایه مالک . حسابهای دریافتنی = موجودی نقد + ائانه + وسائط نقلیه . حسابهای پرداختنی

۹ - کدامیک از رویدادهای زیر موجب افزایش یک دارایی و افزایش یک بدهی می‌شود؟

الف) خرید نسبه وسائط نقلیه

ب) خرید نقدی ائانه

ج) پرداخت پول بابت حسابهای پرداختنی

د) فروش نسبه وسائط نقلیه

۱۰ - کدامیک از جمله‌های زیر نادرست است؟

الف) افزایش هر حساب دارایی بستانکار می‌شود.

ب) کاهش هر حساب بدهی بدهکار می‌شود.

ج) مانده هر حساب بدهی همیشه بستانکار است.

د) مانده هر حساب از تفاضل مجموع ارقام بستانکار و ارقام بدهکار آن حساب بدست می‌آید.

۱ - در جدول زیر چند رویداد مالی ذکر شده است. هر یک از رویدادهای مالی را مانند نمونه اول تجزیه و تحلیل نمایید.

تاریخ	رویداد مالی	تجزیه و تحلیل
۱ مهر	خرید یک دستگاه آپارتمان به طور نسبی به مبلغ ۸۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال	یک دارایی (آپارتمان) به مبلغ ۸۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال افزایش یافته است. یک بدهی (حسابهای پرداختی) به مبلغ ۸۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال افزایش یافته است.
۳ مهر	خرید نقدی مقداری ملزومات به مبلغ ۳۰۰,۰۰۰ ریال	
۱۱ مهر	پرداخت بهای آپارتمان خریداری شده در اول مهر به فروشنده	
۱۳ مهر	خرید نقدی یک دستگاه وانت به مبلغ ۳۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال	
۱۸ مهر	دریافت ۳۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال وام از آقای حمیدی	

۲ - در جدول زیر تجزیه و تحلیل چند رویداد مالی نوشته شده است. برای هر یک رویداد مالی مربوط را مثل نمونه اول درج نمایید.

تاریخ	رویداد مالی	تجزیه و تحلیل
۳ دیماه	واریز ۲۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال به حساب بانکی مؤسسه بابت سرمایه آقای صدیق مالک مؤسسه	یک دارایی (موجودی نقد) به مبلغ ۲۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال افزایش می یابد. حقوق مالی مالک (سرمایه) در مؤسسه ۲۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال افزایش می یابد.
۶ دیماه		یک دارایی (وسائط نقلیه) به میزان ۲۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال افزایش می یابد. یک دارایی (موجودی نقد) به مبلغ ۲۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال کاهش می یابد.
۱۵ دیماه		یک دارایی (موجودی نقد) به مبلغ ۱۷,۰۰۰,۰۰۰ ریال افزایش می یابد. یک بدهی (وام پرداختی) به مبلغ ۱۷,۰۰۰,۰۰۰ ریال افزایش می یابد.
۱۸ دیماه		یک دارایی (زمین) به مبلغ ۲۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال افزایش می یابد. یک بدهی (حسابهای پرداختی) به مبلغ ۲۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال افزایش می یابد.
۲۲ دیماه		یک دارایی (ملزومات) به مبلغ ۱,۳۰۰,۰۰۰ ریال افزایش می یابد. یک بدهی (حسابهای پرداختی) به مبلغ ۱,۳۰۰,۰۰۰ ریال افزایش می یابد.
۲۴ دیماه		یک دارایی (اثاثه) به مبلغ ۲,۰۰۰,۰۰۰ ریال افزایش می یابد. یک دارایی (موجودی نقد) به مبلغ ۲,۰۰۰,۰۰۰ ریال کاهش می یابد.
۳۰ دیماه		یک بدهی (حسابهای پرداختی) به مبلغ ۱۸,۰۰۰,۰۰۰ ریال کاهش می یابد. یک دارایی (موجودی نقد) به مبلغ ۱۸,۰۰۰,۰۰۰ ریال کاهش می یابد.

۳- با درج اصطلاح «بدهکار» و «بستانکار» جدول زیر را تکمیل کنید.

نوع حساب	افزایش	کاهش	مانده حساب
موجودی نقد			
حسابهای دریافتنی			
ملزومات			
اثاثه			
حسابهای پرداختنی			
وام پرداختنی			
سرمایه مالک			

۴- در مورد هر یک از رویدادهای مالی مندرج در جدول زیر، ابتدا تأثیر آن بر اجزای معادله حسابداری را تعیین کنید و سپس نام حساب مربوط را در محل مشخص شده بنویسید. پاسخ مورد اول در جدول ارائه شده است.

رویداد مالی	تأثیر بر معادله حسابداری		بدهکار	بستانکار
	①	②		
سرمایه‌گذاری نقدی مالک خرید نسبه اثاثه دریافت وام خرید نقدی زمین پرداخت بابت حسابهای پرداختنی خرید نقدی ملزومات دریافت بابت حسابهای دریافتنی	یک دارایی افزایش می‌یابد	سرمایه مالک افزایش می‌یابد	موجودی نقد	سرمایه

۵- دکتر مشیری در پنجم مردادماه ۱۳۷۶ کلینیک دندانپزشکی فجر را تأسیس کرد. عملیات مالی کلینیک

فجر در مرداد ماه ۱۳۷۶ به شرح زیر می‌باشد.

- ۵ مرداد دکتر مشیری پس از افتتاح حساب جاری شماره ۴۰۱ به نام کلینیک فجر نزد بانک ملی شعبه مرکزی ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال بابت سرمایه کلینیک به این حساب واریز نمود.
- ۹ مرداد دکتر مشیری برای راه‌اندازی کلینیک، یک دستگاه آپارتمان به مبلغ ۲۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال خریداری نمود. قرار شد این مبلغ در ۱۹ مرداد ماه به فروشنده پرداخت گردد.
- ۱۰ مرداد تجهیزات دندانپزشکی به بهای ۳۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال خریداری گردید. چک شماره ۵۱۱۰۰۱ به تاریخ ۷۶/۵/۱۰ به فروشنده تسلیم شد.
- ۱۱ مرداد تعدادی مبل، صندلی، میز و فایل برای کلینیک به‌طور نسبه خریداری گردید. قرار شد ۹,۰۰۰,۰۰۰ ریال بهای این اثاثه در ۱۰ شهریور ۱۳۷۶ پرداخت شود.
- ۱۳ مرداد مقداری ملزومات شامل لوازم التحریر و پوشه به مبلغ ۳۰۰,۰۰۰ ریال خریدار شد و در قبال آن چک ۵۱۱۰۰۲ به تاریخ ۷۶/۵/۱۳ به مبلغ ۳۰۰,۰۰۰ ریال به فروشنده تسلیم شد.
- ۱۸ مرداد دکتر مشیری ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال از آقای رحمانی به عنوان وام دریافت کرد.

هر یک از رویدادهای مالی فوق را تجزیه و تحلیل و در حساب T ثبت کنید. برای تجزیه و تحلیل و ثبت رویدادهای مالی از نمونه زیر استفاده نمایید.

تجزیه و تحلیل	قاعده	ثبت
یک دارایی (موجودی نقد) به میزان ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال افزایش یافته است.	افزایش یک دارایی، بدهکار می شود	بدهکار: موجودی نقد ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال
سرمایه مالک افزایش یافته است.	افزایش سرمایه، بستانکار می شود	بستانکار: سرمایه دکتر مشیری ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

موجودی نقد	سرمایه دکتر مشیری
۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ۵/۵	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ۵/۵

۶- براساس تجزیه و تحلیل و ثبت رویدادهای مالی تمرین ۵ هر یک از حسابها را مانده گیری نمایید و سپس نشان دهید که معادله حسابداری برقرار است.

مسایل

۱- در زیر حسابهای مؤسسه مسافرتی هامون نشان داده شده است. رویدادهای مالی مربوط به این مؤسسه در حسابهای T به صورت دو طرفه ثبت شده است و به صورت متقابل عطف داده شده است. برای هر یک از رویدادهای مالی شرح مناسبی بنویسید.

موجودی نقد	وام پرداختنی	سرمایه آقای هامون
۱۸,۰۰۰,۰۰۰ ① ۴/۲	۳۰,۰۰۰,۰۰۰ ④ ۴/۷	۱۸,۰۰۰,۰۰۰ ① ۴/۲
۱,۰۰۰,۰۰۰ ⑤ ۴/۹		
۳۱,۰۰۰,۰۰۰ ⑥ ۴/۱۲		
۱۵۰,۰۰۰ ⑨ ۴/۱۹		
آپارتمان	ملزومات	حسابهای دریافتنی
۳۱,۰۰۰,۰۰۰ ⑥ ۴/۱۲	۴۰۰,۰۰۰ ⑧ ۴/۱۷	۲۰۰,۰۰۰ ⑦ ۴/۱۵
		۱۵۰,۰۰۰ ⑨ ۴/۱۹
اثاثه	حسابهای پرداختنی	
۲,۵۰۰,۰۰۰ ② ۴/۳	۲,۵۰۰,۰۰۰ ③ ۴/۵	
۱,۰۰۰,۰۰۰ ⑤ ۴/۹	۴۰۰,۰۰۰ ⑧ ۴/۱۷	

۲- آقای آریا در ۱۶ خرداد ۱۳۷۴ مؤسسه حمل و نقل ایران را تأسیس کرد. رویدادهای مالی مربوط به این مؤسسه در نیمه دوم خردادماه به شرح زیر است :

۱۶ خرداد	افتتاح حساب جاری و واریز ۲۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال بابت سرمایه به حساب جاری مؤسسه
۱۷ خرداد	خرید نقدی یک قطعه زمین به بهای ۱۲,۰۰۰,۰۰۰ ریال طی چک شماره ۵۶۷۱۱۱
۱۹ خرداد	خرید نسبه مقداری اثاثه به مبلغ ۳,۰۰۰,۰۰۰ ریال
۲۲ خرداد	خرید نقدی یک باب ساختمان به ارزش ۸,۰۰۰,۰۰۰ ریال طی چک شماره ۵۶۷۱۱۲
۲۴ خرداد	خرید ۱,۲۰۰,۰۰۰ ریال ملزومات طی چک شماره ۵۶۷۱۱۳
۲۵ خرداد	دریافت ۱,۳۰۰,۰۰۰ ریال وام قرض الحسنه از آقای مهربان و واریز آن به حساب جاری مؤسسه
۳۱ خرداد	پرداخت بهای اثاثه خریداری شده در ۱۹ خرداد طی چک شماره ۵۶۷۱۱۴
مطلوب است :	
الف) تجزیه و تحلیل و ثبت رویدادهای فوق در حسابهای T. برای ثبت این رویدادها از موجودی نقد، ملزومات، اثاثه، ساختمان، زمین، حسابهای پرداختنی، وام پرداختنی و سرمایه آقای آریا استفاده کنید.	
ب) مانده گیری حسابهای مؤسسه حمل و نقل ایران در پایان روز ۳۱ خرداد ۱۳۷۴	
ج) تهیه ترازنامه مؤسسه حمل و نقل ایران به تاریخ ۳۱ خردادماه ۱۳۷۴	
۳- در جدول صفحه بعد رویدادهای مالی شهریور سال ۱۳۷۶ مؤسسه چاپ و تکثیر پارس بطور خلاصه نوشته شده است و پس از هر رویداد مانده جدید هر یک از اقلام داراییها، بدهی و سرمایه مالک تعیین شده است. با توجه به این اطلاعات مطلوبست :	
الف) تهیه ترازنامه مؤسسه چاپ و تکثیر پارس در تاریخ اول شهریور ۱۳۷۶	
ب) شرح مناسب هر یک از رویدادهای مذکور	
ج) ثبت رویدادهای فوق در حسابهای T	
د) مانده گیری هر یک از حسابها	
ه) تهیه ترازنامه مؤسسه چاپ و تکثیر پارس در تاریخ ۱۳۷۶/۶/۳۱	

داراییها = بدهیها + سرمایه							
سرمایه آقای جمشیدی	حسابهای پرداختی	آپارتمان	اثاثه	ملزومات	حسابهای دریافتی	موجودی نقد	
۲۲,۰۰۰,۰۰۰	۳,۵۵۰,۰۰۰	۱۷,۰۰۰,۰۰۰	۲,۱۰۰,۰۰۰	۴۵۰,۰۰۰	۲,۰۰۰,۰۰۰ -۱,۰۰۰,۰۰۰	۴,۰۰۰,۰۰۰ +۱,۰۰۰,۰۰۰	مانده در ۶/۱ ۶/۵
۲۲,۰۰۰,۰۰۰	۳,۵۵۰,۰۰۰ +۵۰۰,۰۰۰	۱۷,۰۰۰,۰۰۰	۲,۱۰۰,۰۰۰ +۵۰۰,۰۰۰	۴۵۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۵,۰۰۰,۰۰۰	مانده در ۶/۵ ۶/۹
۲۲,۰۰۰,۰۰۰	۴,۰۵۰,۰۰۰ -۱,۰۵۰,۰۰۰	۱۷,۰۰۰,۰۰۰	۲,۶۰۰,۰۰۰	۴۵۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۵,۰۰۰,۰۰۰ -۱,۰۵۰,۰۰۰	مانده در ۶/۹ ۶/۱۲
۲۲,۰۰۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	۱۷,۰۰۰,۰۰۰	۲,۶۰۰,۰۰۰ +۲,۰۰۰,۰۰۰	۴۵۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۳,۹۵۰,۰۰۰ -۲,۰۰۰,۰۰۰	مانده در ۶/۱۲ ۶/۱۷
۲۲,۰۰۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰ +۲۰۰,۰۰۰	۱۷,۰۰۰,۰۰۰	۴,۶۰۰,۰۰۰	۴۵۰,۰۰۰ +۲۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۱,۹۵۰,۰۰۰	مانده در ۶/۱۷ ۶/۱۸
۲۲,۰۰۰,۰۰۰	۳,۲۰۰,۰۰۰ -۱,۰۰۰,۰۰۰	۱۷,۰۰۰,۰۰۰	۴,۶۰۰,۰۰۰	۶۵۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۱,۹۵۰,۰۰۰ -۱,۰۰۰,۰۰۰	مانده در ۶/۱۸ ۶/۳۱
۲۲,۰۰۰,۰۰۰	۲,۲۰۰,۰۰۰	۱۷,۰۰۰,۰۰۰	۴,۶۰۰,۰۰۰	۶۵۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۹۵۰,۰۰۰	مانده در ۶/۳۱